

Saamelaiskäräjien ja liikenne- ja viestintäministeriön välinen, saamelaiskäräjälain (974/1995) 9 §:n mukainen neuvottelu

Aika: 25.1.2019, klo 9.00-12.00

Paikka: Etäkokous

Läsnä: Saamelaiskäräjien puolesta:
Tiina Sanila-Aikio, puheenjohtaja
Sarita Kämäräinen, ma. elinkeinosihteeri
Kalle Varis, vs. lakimiessihteeri
Heikki Paltto, I varapuheenjohtaja
Risten Mustonen, nuorisoneuvoston puheenjohtaja
Tiina Lovisa Solbär, vs. ympäristösihteeri
Ánte Veijola, nuorisoneuvoston varapuheenjohtaja

Liikenne- ja viestintäministeriön puolesta:
Sabina Lindström
Ville Rinkineva
Roosa Kellokoski (neuvottelun sihteeri)

Neuvottelun aihe: Liikenne- ja viestintäministeriön ja Saamelaiskäräjien välillä käydään neuvottelu Jäämeren rata -hankkeen selvitystä laatineiden alatyöryhmien ja työryhmän loppuraporttien sisällöstä ja hankkeen jatkotoimenpiteistä. Saamelaiskäräjät on ministeriölle toimitetussa ilmoituksessaan pyytänyt neuvottelun järjestämistä.

1. Neuvottelun avaus

Avattiin kokous klo 9.04.

2. Kokouksen järjestäytyminen

2.1. valitaan kokouksen puheenjohtaja ja sihteeri sekä sovitaan neuvottelun pöytäkirjan/muistion muodosta, tarkastamisesta sekä allekirjoituksesta

Tiina Sanila-Aikio ehdotti kokouksen puheenjohtajaksi Sabina Lindströmiä. Valittiin Sabina Lindström kokouksen puheenjohtajaksi.

Sabina Lindström ehdotti kokouksen sihteeriksi Roosa Kellokoskea. Valittiin Roosa Kellokoski kokouksen sihteeriksi.

3. Neuvotteluedellytysten toteaminen

3.1. Todetaan kyseessä olevan saamelaiskäräjälain 9 §:n mukainen neuvottelu, jatkona 21.12.2018 pidetylle neuvottelulle ja että neuvotteluedellytykset ovat säilyneet ennallaan

Kyseessä jatko edellisille neuvotteluille. Todettiin, että neuvotteluedellytykset ovat olemassa.

4. Asialistan hyväksyminen

Asialistaan ei esitetty muutoksia. Hyväksyttiin asialista.

5. Saamelaiskäräjien näkemykset Jäämeren rata -hankkeen selvitystä laatineiden alatyöryhmien ja työryhmän loppuraporttien sisällöstä ja hankkeen jatkotoimenpiteistä

Päätettiin Tiina Sanila-Aikion ehdotuksesta käsitellä kaikki selvitykset kerralla. Sanila-Aikio kertoi, että Saamelaiskäräjien edustajat ovat kukin perehtyneet tiettyyn osaan kokonaisuutta, joista huomioista Saamelaiskäräjät toimittavat vielä tarkemman muistion ministeriöön. Päähuomiot päätettiin tästä huolimatta kirjata pöytäkirjaan.

5.1. Vaikutukset luontoon ja alkuperäiskansaan –alatyöryhmä

Sarita Kämäräinen toi Vaikutukset luontoon ja alkuperäiskansaan -raportin osalta esiin, että alatyöryhmän järjestäytymisessä oli ongelmia, ja materiaaleja ei saatu ennen ensimmäistä kokousta edustajille sovitulla kielillä. Luonto- ja alkuperäiskansaraportin sivun 10 alaotsikkona on "Alkuperäiskansa ja poronhoito", jossa mainittu, että poronhoito on ainoa elinkeino, johon radalla olisi vaikutuksia. Otsikon tulisi Saamelaiskäräjien mukaan olla laveampi, "saamelaiset ja saamelaisten perinteiset elinkeinot". Poronhoidon lisäksi tulisi perinteisinä elinkeinoina mainita myös kalastus, metsästys, keräily ja saamenkäsityö. Sivulla 17 on Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan muutamia lisäselvitystä vaativia asioita, kuten psykososiaaliset ja terveydelliset olot, saamelaisnuorten tulevaisuus, pinta- ja pohjavesien tila (kalastus), riistan elinolot (metsästys), sekä se, jääkö ratalinjauksen alle perinteisiä keräilypaikkoja.

5.2. Matkailuselvitys

Matkailua koskeva raportti on Saamelaiskäräjien mukaan laadittu yksipuolisesti, sillä siinä on esitetty vain positiivisia vaikutuksia matkailulle eikä mm. rakentamisen vaikutuksia saamelaisten kieleen ja kulttuuriin ole huomioitu. Raportti toteaa korostetusti, että matkailijamäärän kasvaminen olisi ainoastaan hyvä asia, vaikka hanke toisi mukanaan teollisuutta ja hakkuita, sekä muuta ympäristölle haitallista toimintaa, joka kiihdyttäisi ilmastonmuutosta. Meluhaitan osalta todettiin, että porot voivat välttää melua jopa 12 km päähän, mikä vaikeuttaa poronhoidon harjoittamista. Saamelaiskäräjät esittivät muistiossa tarkemmin kuvatulla tavalla, että Inarin kunta ja Sodankylän pohjoisosaa kuuluvat SakL 4 § saamelaisten kotiseutualueeseen ja tämä tulisi myös mainita raportissa.

Heikki Paltto totesi, että raportissa ei ole huomioitu negatiivista vaikutusta matkailuun. Kämäräinen jatkoi, miten raportissa on todettu, että hyvin pieni määrä junalla matkustajista olisi matkailijoita. Raportin katsottiin olevan ristiriitainen, sillä radan rakentamista perustellaan ilmastonäkökulmalla, vaikka sen varrelle rakennettaisiin kaivoksia ja hakkuit kiihtyisivät. Saamelaiskäräjät huomauttaa, että raportti on sisällöltään epälooginen - siinä toisaalta todetaan, että radalla kuljetettaisiin pääosin muita kuin henkilömatkustajia, mutta toisaalta suositellaan sijoittamaan ratalinjaus maisemallisesti arvokkaalle paikalle, jotta matkustajat saisivat nauttia ju-naelämysmatkailusta. Käytännössä tämä tarkoittaisi Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan sitä, että pääosin teollisuuden tarpeisiin suunniteltu junarata sijoitettaisiin niin, että se pilaisi alueen saamelais- ja kulttuurimaisemaa ja veisi siten pohjan siltä, mille alueen matkailu ylipäätään perustuu. Lisäksi Saamelaiskäräjät toteaa, että toteutuessaan ratahanke veisi pohjan saamelaiskulttuuriin perustuvalta matkailulta tuhoamalla saamelaisen kulttuurin (ml. perinteisten elinkeinojen) harjoittamisedellytykset radan vaikutusalueella. Näin ollen rata ei edistäisi matkailua saamelaisten kotiseutualueella.

5.3. Suunnittelu- ja luvat

Suunnitteluprosessi ja luvat –raportin osalta Tiina Lovisa Solbär totesi, että selvitys on lyhyt ja sen olisi oltava laajempi kansalaisten tiedonsaannin turvaamiseksi. Ratalaki tulisi tuoda selkeämmin esiin, erityisesti ratalain mukaisen yleissuunnitelman ja ratasuunnitelman sisältö ja oikeusvaikutukset olisi syytä avata nykyistä tarkemmin, sillä näissä suunnitelmissa otettaisiin

kantaa mm. ylikulkujen järjestämiseen, aitaamiseen, rata-alueen leveyteen ym. erityisesti poronhoitoon vaikuttaviin seikkoihin. Saamelaiskäräjät toteaa myös, ettei raportissa oteta kantaa maa-ainesten ottamiseen, oikeuksien lunastamiseen taikka tutkimuksista alueen elinkeinoille aiheutuviin haittoihin. Edelleen raportista puuttuu kulttuuriperintötarkastelu rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain mukaisesti. Solbär huomautti, että ympäristövaikutusten arviointi kuitataan ainoastaan viittauksella maakuntakaavaan eikä esimerkiksi ratalain 10 §:lle ole annettu sille kuuluvaa painoarvoa. Kansainvälinen YVA tulisi tehdä, koska kyseessä on yksi kokonaisuus.

Kalle Varis totesi, että pöytäkirjassa ei mainittu viimeksi, että hanke ei voi ottaa kantaa siihen, mitä maakuntakaavoituksessa tapahtuu. Vastuuta on siirretty ministeriön ja maakunnan välillä. Hänen mukaansa olisikin seikkaperäisesti tuotava esiin se, että tietyn ratalinjauksen varaaminen kaavaan edellyttää YVA-menettelyä.

5.4. Rahoitus selvitys

Rahoitusta koskevassa selvityksessä Sanila-Aikion mukaan esimerkiksi turvallisuuteen tai eettisiin kysymyksiin pohjautuvia riskejä ei analysoida. Lisäksi tulisi tarkentaa, että saamelaiset ovat oikeudenhaltijoita, eivät sidosryhmä ja että saamelaisiin viitattaessa käsitteeksi tulisi vaihtaa "alkuperäiskansojen" sijaan "alkuperäiskansa saamelaiset". Saamelaisten perinteisiä elinkeinoja on poronhoidon lisäksi muitakin, mikä tulisi huomioida raportissa.

Riskien osalta raportti tiivistää mahdollisia hyötyjä eri osapuolille, mutta kaivos- ja metsäteollisuudesta aiheutuvat haitat, imagohaitat sekä saamelaisten oikeuksien kunnioittaminen eivät tule esille. Saamelaiskäräjät muistutti, että saamelaisilla on myös alueillaan omistusoikeus mm. maahan. Todettiin, että termi "saamelaisten kotiseudut" olisi muutettava "saamelaisten kotiseutualue"-muotoon. Saamelaisten kotiseutualue on vielä kaivosvapaata aluetta ja metsätalouden harjoittaminen on haasteellista, mikä tuo Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan mukanaan eettisiä kysymyksiä.

Saamelaiskäräjät tiedustelivat, mitä tarkoitetaan rahoitus selvityksen sivulla 43 sillä, että hanketta tulisi kehittää helpottamaan poliittista päätöksentekoa, jotta perinteinen budjettirahoitusmalli olisi mahdollinen. Lindströmin mukaan tällä hetkellä hankkeen taloudellinen kannattavuus on huono, ja budjettirahoitus olisi ainut vaihtoehto sen toteuttamiseksi. Virkkeellä on todennäköisesti tarkoitettu, että hankkeen toteutuminen tällä mallilla ei ole edes budjettirahoituksella mahdollista. Sanila-Aikion mukaan on selvää, että hankkeella ei ole taloudellisia edellytyksiä. Hanketta ei tule jatkaa, sillä saamelaisten kieli ja kulttuuri ovat uhattuna. Hän totesi, että perustuslain 17.3 §:n sisältämä saamelaiskulttuurin heikentämiskielto estää käytännössä hankkeen toteuttamisen eikä esimerkiksi taloudellisella kompensatiolla voida korvata menetettyjä maa- ja vesialueita, joilla harjoitetaan saamelaisten perinteisiä elinkeinoja.

5.5. Loppuraportti

Solbär totesi luvat ja suunnittelu -osuuksia koskien, että lupia ja lainsäädäntöä käsittelevät osiot eroavat toisistaan alatyöryhmän raportissa ja varsinaisessa loppuraportissa. Lindström totesi, että loppuraporttiin on tehty tiivistelmä alatyöryhmien raporteista. Solbärin mukaan kokonaiskuva ei synny mistään, tietoa on hajallaan alatyöryhmien raporteissa. Ánte Veijola totesi, että ILO 169 – sopimusta (itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskeva yleissopimus) ei mainita lainkaan, vaikka kyseessä on Norjan ratifioima sopimus. Kämäräinen jatkoi, että luonto- ja alkuperäiskansa -selvityksen lainsäädäntölistassa tulisi mainita myös Suomen perustuslaki sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (KP-sopimus) ja taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (TSS-sopimus). Solbärin mukaan olisi huomioitava myös Norjan osalta Suomen osuudessa mainitut Espoon sopimus ja vesipuitedirektiivi.

Saamelaiskäräjät esitti lisäksi muutosehdotuksia suunnitteluprosessia sekä vaikutustenarviointeja koskeviin osioihin muistiossa tarkemmin esitetyin tavoin.

Kalle Variksen mukaan hyvää on se, että loppuraportissa on tunnistettu kyseessä olevan saamelaisten kotiseutualue. Raportissa todetaan kuitenkin, että ohjausryhmä ei voi ottaa kantaa maakuntakaavoitukseen. Varis totesi, että selvityksiä eri prosesseissa tulisi kyetä sovittamaan paremmin yhteen ja näiden välisiä yhteyksiä kuvata seikkaperäisemmin. Saamelaiskäräjien mukaan maakunnan liitto on ilmaissut heille, että ministeriöstä olisi tullut kehoitus radan merkitsemisestä maakuntakaavaan. Lindström totesi, ettei ministeriöltä ole lähtenyt tällaista indikaatiota Lapin liiton suuntaan. Ministeriölle on tärkeää, että kuntien ja maakuntien itsemääräämisoikeus toteutuu.

6. Neuvottelut

Kalle Varis kysyi, onko mahdollista kirjata suosituksiin, että edellytetään prosessien synkronointia. Lindström totesi, että kaikki neuvotteluissa käsitelty merkitään neuvottelupöytäkirjoihin ja niiden liitteeksi otetaan Saamelaiskäräjien laatima muistio. Dokumentit ovat julkisia ja ne julkaistaan hankkeen Valtioneuvoston Hankeikkunasivustolla. Loppuraporttiin tehdään käydyn neuvottelun mukaisia korjauksia termistön osalta, mutta substanssiin ei voida enää tehdä muutoksia, sillä työryhmän työ päättynyt. Myös alatyöryhmien valmistuneita raportteja ei tässä vaiheessa ole enää mahdollista lähteä avaamaan. Nyt esitetyt huomiot kuitenkin täydentävät loppuraporttia muistion muodossa.

Lindström totesi, että ministeriö julkaisee raportin, pöytäkirjan ja muistion, ja asiasta tiedotetaan vielä myöhemmin. Lindström totesi, että tässä vaiheessa ei sovita jatkotoimenpiteitä. Saamelaiskäräjät totesi, että heidän näkemyksensä mukaan taloudellisia ja rahoituksellisia edellytyksiä ei ole sille, että hanketta voitaisiin jatkaa. Edelleen Saamelaiskäräjät toteaa, että perustuslaissa turvattu saamelaiskulttuuriin heikentämiskielto on huomioitava ja tämän katsotaan estävän Jäämeren radan hankkeen etenemisen.

Solbär tiedusteli vielä, millä tavalla hankevastaava (ministeriö) on maakuntaan yhteydessä. Lindström totesi kyseessä olevan normaali prosessi, jossa ministeriö lausuu kaavaluonnoksesta, mikäli katsoo että luonnoksesta on syytä lausua.

7. Muut esille tulevat asiat

Ei muita asioita.

8. Neuvottelun päättäminen

Päätettiin kokous 10.41.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Paikka ja aika:

17.4.2019 Helsinki

Sabina Lindström

Sabina Lindström, ylijohtaja
Liikenne- ja viestintäministeriö

18.3.2019 Inari

Tiina Sanila-Aikio

Tiina Sanila-Aikio, puheenjohtaja
Saamelaiskäräjät

